

Kijkkader voor praktijken van samen opleiden

Werkgroep Good Practices Samen Opleiden

Inhoudsopgave

Inleiding	5
1 Kijkkader voor praktijken van samen opleiden	6
2 Gebruikservaringen met het Kijkkader	10
3 De ontwikkeling van het Kijkkader	13
4 De onderbouwing van het Kijkkader	14

“Het Kijkkader is een prettig hulpmiddel dat voorkomt dat je gelijk pragmatisch met de inrichting van het Samen Opleiden aan de gang gaat, maar waarmee je breder en vanuit verschillende perspectieven naar Samen Opleiden kijkt.”
— Inge Brons (*Instituutskoördinator en Instituutsopleider, AOS West Brabant*)

Inleiding

Een praktisch instrument

Het Kijkkader voor praktijken van samen opleiden (hierna aangeduid als 'Kijkkader') is een handig hulpmiddel om bestaande opleidingspraktijken op en over de grenzen van schoolpraktijk en opleidingsinstituut onder de loep te nemen en te verbeteren of om nieuwe praktijken te ontwerpen.

Het Kijkkader is een model met negen ijkpunten en bijbehorende sleutelvragen. Het is een praktisch instrument, waar opleiders in scholen gelijk mee aan het werk kunnen. We hopen dan ook dat veel opleidingsscholen het Kijkkader zullen gebruiken.

Dit katern beschrijft een aantal gebruiksmogelijkheden en onderbouwt de onderdelen van het Kijkkader.

Hoe het begon

De Werkgroep Good Practices Werkpleklersen verzamelde in 2016 en 2017 meer dan 40 goede praktijkvoorbeelden van samen opleiden. De voorbeelden zijn gebundeld in twee publicaties: *Samen leraren opleiden. Parels uit de praktijk I en II* (goo.gl/ppjsyP en goo.gl/w9XFEa). De bundels riepen de vraag op wat nu de gemeenschappelijke onderliggende principes en elementen zijn van die praktijken. Drie lectoren gingen samen met de ontwikkelaars van de good practices op onderzoek uit. Deze zoektocht naar de rode draad in de goede voorbeelden leidde tot de ontwikkeling van het *Kijkkader voor praktijken van samen opleiden*.

Leeswijzer

Na de weergave van het Kijkkader in hoofdstuk 1, schetsen we in het tweede hoofdstuk een aantal gebruiksmogelijkheden. Vervolgens beschrijven we hoe het Kijkkader tot stand is komen (hoofdstuk 3) en sluiten we af met een theoretische onderbouwing van de onderdelen van het Kijkkader (hoofdstuk 4). Dit katern is gelardeerd

met uitspraken van gebruikers over hun ervaringen met het Kijkkader.

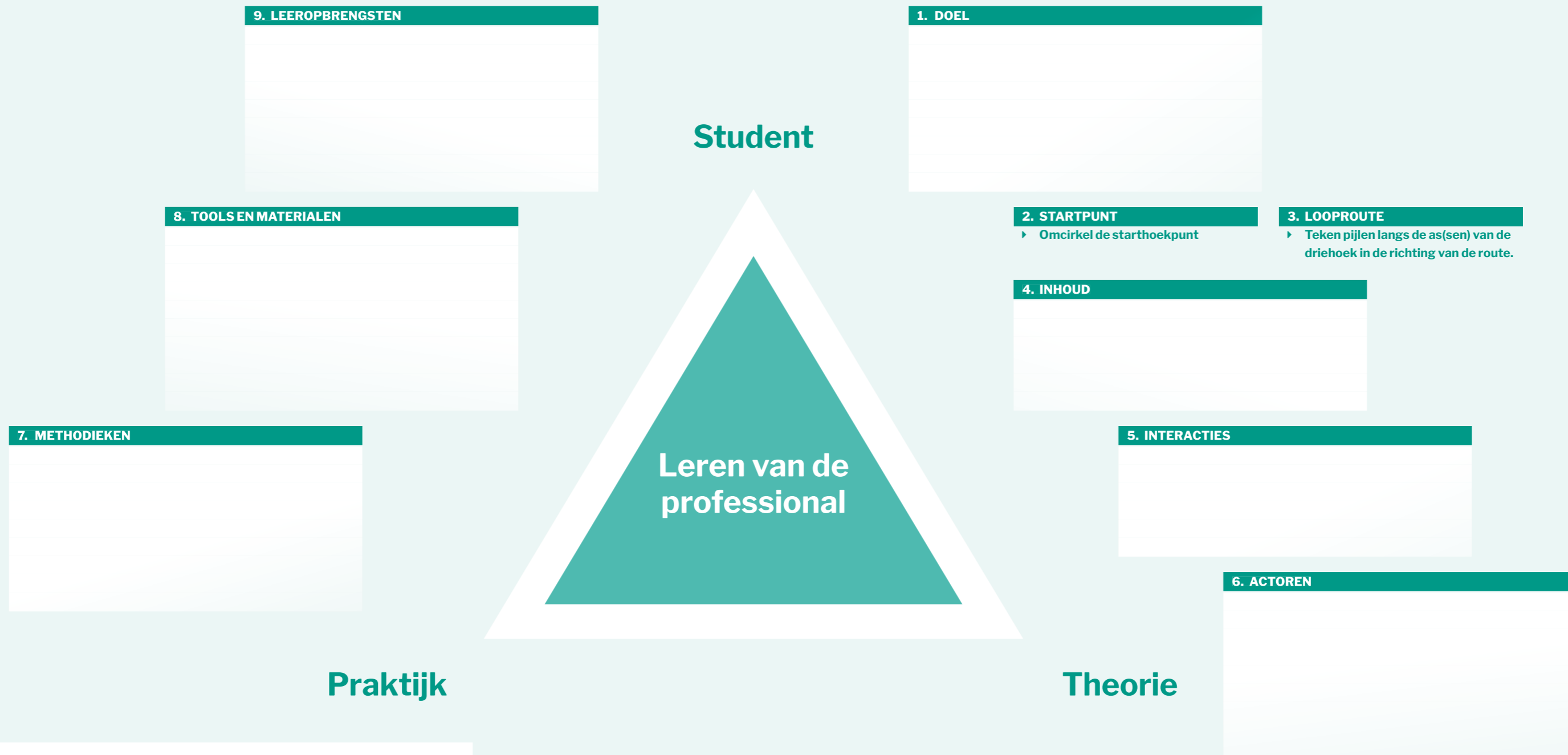
Werkgroep Good Practices Samen Opleiden

- Frank Crasborn, lector Fontys Lerarenopleiding Sittard
- Régie Driessen, programmadirecteur Academische Opleidingsschool Midden Brabant
- Aly Jellema, instituutsopleider Opleidingsschool 'School of Education'
- Bob Koster, lector Fontys Lerarenopleiding Tilburg.
- Hans van der Linden, coördinator Regionale Academische Opleidingsschool West-Friesland
- Mariëlle Theunissen, lector Hogeschool Rotterdam
- Wilma Weekenstroom, coördinator Academische Opleidingsschool Oost Nederland

De werkgroep met v.l.n.r. Frank Crasborn, Wilma Weekenstroom, Mariëlle Theunissen, Bob Koster en Hans van der Linden (niet op de foto: Aly Jellema en Régie Driessen).

“Ik opteer voor toepassing van het Kijkkader op het gehele werkplekcurriculum. Dat zou voor veel begeleiders, zowel schoolopleiders als instituutsopleiders/lerarenopleiders, een enorme eyeopener zijn.” — Martin van der Plas (schoolopleider, Zeeuwe Academische Opleidingsschool)

1 Kijkkader voor praktijken van samen opleiden

Aan de hand van negen ijkpunten brengt u – vanuit het verbindingsperspectief – een opleidingspraktijk in kaart. Zie ommezijde voor meer duiding bij de negen ijkpunten.

Wilt u het kijkkader liever digitaal invullen? Ga naar www.platformsamenoopleiden.nl/kijkkader

Ijkpunten

- 1. DOEL**
Waarom en met welk doel is activiteit / werkwijze / aanpak / didactiek opgezet?
▶ **Vul het antwoord in**
- 2. STARTPUNT**
Op welk hoekpunt van de driehoek ligt het accent en / of vanuit welk hoekpunt starten de activiteiten?
▶ **Omcirkel de starthoekpunt**
- 3. LOOPROUTE**
Wat is de 'looproute' vanuit dat startpunt?
▶ **Teken pijlen langs de as(sen) van de driehoek in de richting van de route**

- 4. INHOUD**
Om welke inhoud(en) gaat het?
▶ **Vul het antwoord in**
- 5. INTERACTIES**
Om welk soort interacties of bijeenkomsten gaat het?
▶ **Vul het antwoord in**
- 6. ACTOREN**
Wie zijn er betrokken bij de activiteit? Welke actoren?
▶ **Vul het antwoord in**

- 7. METHODIEKEN**
Welke methodieken worden gebruikt in de bijeenkomsten?
▶ **Vul het antwoord in**
- 8. TOOLS EN MATERIALEN**
Welke tools en materialen zijn gemaakt of worden ingezet? Kenmerk van tools is dat je ze letterlijk kunt 'vastpakken'.
▶ **Vul het antwoord in**
- 9. LEEROPBRENGSTEN**
(Hoe) worden leeropbrengsten geëxpliciteerd / in kaart gebracht?
▶ **Vul het antwoord in**

“Wanneer je de driehoek doorloopt, maak je de verbindingen zichtbaar en wordt helder of die verbindingen in lijn zijn met je visie, met wat je voor ogen hebt. Je komt tot een gemeenschappelijk beeld waar je vervolgens samen mee verder kan.” — Wilma Weekenstroo (coördinator, Academische Opleidingschool Oost Nederland)

IJkpunten

1. DOEL

Waarom en met welk doel is activiteit / werkwijze / aanpak / didactiek opgezet?

- Wat is het doel van de activiteit / werkwijze / aanpak / didactiek? Wat is de beoogde opbrengst?
- Welke visie op samen opleiden ligt ten grondslag aan deze activiteit / werkwijze / aanpak / didactiek?

2. STARTPUNT

Op welk hoekpunt van de driehoek ligt het accent en / of vanuit welk hoekpunt starten de activiteiten?

- Waar start de route? Wat is de eerste stap?
- Waarop ligt het accent van de meeste activiteiten? Op welke inhoud(en) ligt de nadruk?

3. LOOPROUTE

Wat is de 'looproute' vanuit dat startpunt?

- Welke route is ontworpen? Is er verschil met de uitgevoerde looproute? Hoe is de looproute ervaren door de studenten? Wordt er gewerkt vanuit theorie naar praktijk, of vice versa? Of vanuit de leervragen van de studenten naar de praktijk of juist theorie en weer vice versa?
- Welke accenten zijn zichtbaar in de route? Zijn er dunnere en dikkere pijlen? Kortere en langere? Enkelvoudige en dubbele pijlen?

4. INHOUD

Om welke inhoud(en) gaat het?

- Gaat het vooral om didactische inhoud(en)? Of vooral om inhoud(en) rond managen van de werksfeer? Of om pedagogische inhoud(en)? Of meer gericht op de persoon van de leraar?
- Is er sprake van schoolspecifieke inhoud(en)? Inhoud(en) die vooral voor deze school relevant zijn?

5. INTERACTIES

Om welk soort interacties of bijeenkomsten gaat het?

- Gaat het om intervisie, themabijeenkomsten, stagebezoek / begeleiding, mentorgesprekken, etc?
- Waar, wanneer en hoe vaak vinden die interacties plaats?

6. ACTOREN

Wie zijn er betrokken bij de activiteit? Welke actoren?

- Behalve studenten, wie doen er actief mee met de ontwikkeling en uitvoering van opleidingsactiviteiten? Bijvoorbeeld schoolopleiders, instituutopleiders, interne en / of externe inhoudelijke experts, werkplekbegeleiders, schoolleiding.
- Wat is hun rol? Wat doen ze concreet? Hoe verloopt de afstemming en samenwerking?

7. METHODIEKEN

Welke methodieken worden gebruikt in de bijeenkomsten?

- Is er in de aanpak meer sprake van een overdrachtsmodel of van vraagsturing? Zijn de bijeenkomsten docentgestuurd, studentgestuurd of is er sprake van gedeelde sturing?
- Is er sprake in het draaiboek van de bijeenkomst van een stappenplan? Hoe zien die stappen eruit?
- Welke werkvormen worden gebruikt? Wat zijn de belangrijkste werkvormen?

8. TOOLS EN MATERIELEN

Welke tools en materialen zijn gemaakt of worden ingezet? Kenmerk van tools is dat je ze letterlijk kunt 'vastpakken'.

- Zijn er opdrachten, leerwerktaken, invulformulieren, vragenlijsten, objecten, stappenplannen, filmpjes, lesmaterialen, etc. gemaakt?
- (In hoeverre) zijn deze tools overdraagbaar en beschikbaar voor anderen buiten de eigen opleidingscontext?

9. LEEROPBRENGSTEN

(Hoe) worden leeropbrengsten geëxpliciteerd / in kaart gebracht?

- Welke leeropbrengsten worden er in kaart gebracht (tevredenheid, inzichten, gedrag)?
- Op welke manier(en) worden de leeropbrengsten in kaart gebracht?
- Wat wordt daarmee gedaan?

Wilt u het kijkkader liever digitaal invullen? Ga naar www.platformsamenopleiden.nl/kijkkader

2 Gebruiks-ervaringen met het Kijkkader

“Het Kijkkader geeft richtlijnen voor het goede gesprek. Het heeft ons op scherp gezet.” — Ruby Trebels en Xandra Kooij (*Opleiders in de School, AOS PABO Hanzehogeschool*)

Uit de gebruikerservaringen tot nu toe blijkt dat het Kijkkader op twee manieren kan worden ingezet:

- Als hulpmiddel bij het (samen) terugkijken op bestaande praktijken en bij het in kaart brengen van waar de opleidingsschool staat en hoe dat wordt ervaren.
- Als denkkader om vooruit te kijken, nieuwe praktijken te ontwerpen, ideeën te ontwikkelen en een visie te formuleren.

Het Kijkkader is niet in beton gegoten. Het is een flexibel ordeningskader dat, afhankelijk van specifieke contexten, vragen en doelen, kan worden gewijzigd en aangevuld. Zo kunt u ijkpunten schrappen of toevoegen of de volgorde van besprekingspunten veranderen. U kunt bijvoorbeeld beginnen bij concrete ervaringen en toewerken naar algemene punten, of andersom: beginnen bij het doel. Ook kunt u ervoor kiezen om te focussen op specifieke onderdelen van het Kijkkader. Kortom: neem en benut de professionele ruimte die het Kijkkader biedt.

Terugkijken

Eén leerwerktaak analyseren

Hogeschool Rotterdam gebruikte het Kijkkader bij de analyse van één onderdeel van het werkplekcurriculum, namelijk de leerwerktaak Adolescentiepsychologie. Bij deze leertaak, die is ontworpen door een ontwikkelteam van school- en instituutopleiders, gaan studenten de school in om leerlingen te observeren en te interviewen. Tijdens groepsbijeenkomsten worden praktijk en theorie met elkaar verbonden. Als eindopdracht schrijven de studenten een autobiografie over hun eigen ontwikkeling, waarin ze de theorie en hun praktijkkennis verwerken.

Met het Kijkkader legde het ontwikkelteam de sterke en zwakke aspecten van de taak bloot. Eén teamlid bereidde de analyse schriftelijk voor door alle ijkpunten in concept te beschrijven. De overige teamleden gaven vervolgens via e-mail feedback en aanvullingen.

Vooraf de vragen over de wijze waarop de visie op Samen Opleiden in deze leerwerktaak tot uitdrukking komt, leverde inzichten en mogelijkheden voor verbetering op: “We willen graag de praktijk centraal stellen, maar zien dat we bij de theorie beginnen, omdat die taal geeft om naar de praktijk te kijken.” Op grond van de analyse is er een pilot gestart waarin studenten praktijkopdrachten krijgen zonder dat de belangrijkste theoretische begrippen zijn besproken: meer inductief werken dus.

“Bij het bepalen van het Startpunt en de Looproute van de leerwerktaak Adolescentiepsychologie ben ik me ervan bewust geworden dat de nadruk op het zelfbewustzijn en de eigen ontwikkeling van de student ligt.” — Chantal van Ooijen (*schoolopleider, Regionaal Professionaliseren en Opleiden Rijnmond*)

Een onderwijsprogramma op de werkplek analyseren

Instituuts- en schoolopleiders uit Noord-Nederland komen drie keer per jaar samen naar de ‘Allardsoogdag’ in Bakkeveen. Deze dagen, voor zowel reguliere stagescholen als geaccrediteerde opleidingscholen, worden georganiseerd door de opleidingsinstituten. Gemeenschappelijke ambitie is: studenten de beste leerwerkplek bieden en als opleiders van elkaar leren.

Een groep van zes personen ging tijdens zo’n dag aan de slag met het Kijkkader. De groep werd verdeeld in drie koppels van een instituutopleider en een schoolopleider. Elk koppel knipte allereerst de ijkpunten uit een papieren versie van het Kijkkader. Zo kon iedereen zich oriënteren op de driehoek en op de ijkpunten van het kader. Vervolgens wisselde elk tweetal de eigen ‘good practices’ met elkaar uit en maakten de duo’s al puzzelend met de papieren ijkpunten van het Kijkkader een overzichtelijk plaatje van de praktijken.

De visuele analyse ondersteunde de communicatie tussen de gesprekspartners en leidde tot een krachtig proces van reflectie en kenniscreatie. De deelnemers gaven aan dat ze meer inzicht hebben gekregen in factoren, oorzaak-gevolg, onderwijsdoelen en de leeropbrengst van het

werkplekleren. Ook hielp het Kijkkader om meer inzicht te krijgen in elkaars werkcontext (instituut – school) en om een gemeenschappelijke taal te ontwikkelen, geheel in de geest van het Samen (Leren) Opleiden tijdens de Allardsoogdagen.

Principes voor leerwerktaak formuleren

Op de pabo van de Hanzehogeschool gebruikten schoolopleiders het Kijkkader om te werken aan de verbetering van bestaande leerwerktaak in de stage van het derde studiejaar, bijvoorbeeld de leerwerktaak ‘Leren met een leerlingvolgsysteem’ en ‘Groepsdynamiek’.

Uitwisseling van interpretaties van de concepten Persoon, Theorie en Praktijk bleek een zinvolle startactiviteit. In het verlengde daarvan plaatsten veel opleiders hun eigen handelen en kennis vooral in de hoek Praktijk. Het inzicht dat Theorie niet alleen staat voor ‘alles wat op het instituut gebeurt en in boeken staat’ was nieuw. Er is ook theorie met ‘de kleine t’: de impliciete en expliciete handelingskennis van de opleider in de school, van de coach, maar ook van de (mede)studenten.

Ook het concept Persoon uit de driehoek werd duidelijker. “Oké, dan snap ik ook waarom mijn student daar niks mee kon”, zei een deelnemer toen het ging over het verplicht gebruiken van Positive Behaviour Support. De student in kwestie had gewoon maar gedaan wat hem was opgedragen. Dat het leggen van verbinding met de leraar (in opleiding) als Persoon het leereffect van een leerwerktaak vergroot, was misschien wel de grootste eyeopener. Bij het ontwerpen van leerwerktaak zou daar aandacht voor moeten zijn.

In het plenaire nagesprek klonken kritisch-constructieve geluiden, bijvoorbeeld over het zinvoller maken van leer(werk)taak en hoe je leerwerktaak meer naar de schoolpraktijk kunt halen. Of: wat betekent het voor de toetsing, wanneer je meer in overeenstemming met het Kijkkader gaat toetsen? Kortom, alle aanwezigen werden aangezet tot nadenken.

“Het Kijkkader levert een mooie inhoudelijke discussie op over het belang en de plaats van de theorie in de praktijk en de verwachtingen richting eigenaarschap van de student.” — Astrid Wolf en Kirsten Scheerhoorn (*Opleiders in de School, AOS PABO Hanzehogeschool*)

Vooruitkijken

Een onderwijsprogramma ontwerpen

De Regionale Academische Opleidingsschool West Friesland (ROWF) gebruikte het Kijkkader onder meer als ontwerpinstrument om inhoud te geven aan zogenaamde ‘edulabs- bijeenkomsten’. Studenten van één studiejaar zijn dan een dag gezamenlijk te gast op één van de ROWF-scholen. De bijeenkomst is praktijkgericht en is gekoppeld aan een onderdeel van het opleidingsprogramma van de lerarenopleiding.

Het Kijkkader is gebruikt bij het stap voor stap ontwerpen van activiteiten voor deze bijeenkomsten. Deze ontwerpactiviteit werd uitgevoerd door de school- en instituutopleider die de bijeenkomsten vanuit ROWF leiden, samen met de schoolopleider van de organiserende school.

Allereerst werd het doel van de bijeenkomst vastgesteld en gekoppeld aan het thema van de dag en aan de beoogde opbrengst voor de studenten. Vervolgens werden de ijkpunten uit het Kijkkader gebruikt om de activiteiten vorm en inhoud te geven. Daarbij speelden de volgende vragen een rol:

- Wie en wat is nodig (inhoud vanuit theorie, collega’s van de school, leerlingen, lokalen, materiaal)?
- Op welk moment?
- Hoe wordt in kaart gebracht wat studenten hebben geleerd?
- Hoe leggen studenten de relatie met hun stages?

Het Kijkkader hielp om alle facetten mee te nemen in het ontwerp en focus te houden op de vraag hoe de praktijk en de aanwezige kennis kunnen worden ingezet om theorie over leren lesgeven inkleuring te geven en tastbaar te maken.

Een professionaliseringsplan ontwikkelen

Twee schoolspecialisten ‘Opleiden en Onderwijs’ van Het Assink lyceum (AOSON) gebruikten het Kijkkader bij de ontwikkeling van een professionaliseringsplan in het kader van een onderwijsvernieuwing. Het Kijkkader werd ingezet om gestructureerd ideeën te genereren en deze te verbinden met visie, doel, leeropbrengsten, actoren en toetsing.

Allereerst werden de opbrengsten van eerder overleg met andere specialisten en schoolleiding in kaart gebracht en geordend. Vervolgens zijn deze aangevuld en geconcretiseerd. Er is daarbij gekeken naar de congruentie in de inzet van de verschillende facetten: ondersteunen

de gekozen methodieken de visie op leren? Maken we de driehoek theorie-praktijk-persoon compleet?

De ijkpunten en sleutelvragen van het Kijkkader hebben het proces verdiept en versneld. Belangrijke vragen die daarbij een rol speelden:

- Hoe gaan we vanuit onze visie op leren de professionalisering inrichten?
- Welke werkwijzen en methodieken zijn relevant?
- Waar zijn welke interacties aan de orde?
- Wie structureert vraag en aanbod?
- Welke theorie kan een rol spelen?
- Van welke actoren vereist de innovatie andere vaardigheden en kennis?
- Wat is de gewenste leeropbrengst (gerelateerd aan het doel) op leerlingenniveau?
- Op welke niveaus leren de professionals (locatie, team, peer, individueel)?
- Hoe maken we opbrengsten in relatie tot de doelen zichtbaar?

Het resultaat was een visualisatie van de antwoorden op één A4, die is ingezet als praatpapier ter ondersteuning van teams en professionals bij het maken van professionaliseringskeuzes. Om de visualisatie te optimaliseren en gemakkelijk navolbaar te maken, zijn er in het uiteindelijke product ijkpunten van het Kijkkader aangepast, weggelaten, toegevoegd en/of in een andere volgorde geplaatst.

“Wat mooi dat inzet van de Kijkwijzer nadenken en uitwerken stroomlijnt en structureert. Ik vind dat het professionaliseringsplan er erg inspirerend uitziet en heel eenvoudig is te volgen.” — Meta Schoenmaker (hoofd P&O, Het Assink lyceum)

Een visie op Samen Opleiden formuleren

De Academische Opleidingsschool Oost-Nederland (AOSON) zette het Kijkkader in om de visie te expliciteren. Als context is de opleidingspraktijk van het Windesheim Afstandleren Samen Opleiden (WASO) gebruikt. In deze opleidingscontext vormen de leervraag, hulpvraag en autonomie van de student het startpunt van het leren en worden praktijk en theorie gekoppeld. De student, het instituut en de opleidingsschool stellen de leerroute in overleg samen. Om een gepersonaliseerde leerroute te ontwerpen, kan de student, passend bij de eigen leerdoelen, leerwerktaken

kiezen, aanpassen of zelf ontwerpen. De projectleiders bekeken met behulp van het Kijkkader of de visie op leren en opleiden van de AOSON verder verhelderd zou moeten worden. Kritische vragen daarbij waren:

- Ligt het startpunt echt bij de lerende?
- Lopen de leerroutes via theorie naar praktijk of via praktijk naar theorie? Wie heeft daarbij welke rol?
- Vanuit welke kwaliteit wordt die rol ingevuld?
- Hebben we tools, materialen en didactieken die het doel ondersteunen?
- Maken we de visie waar en is deze realistisch?
- Wat hebben we nodig om de visie (nog) beter gestalte te geven?

De ijkpunten van het Kijkkader boden een krachtige rode draad en brachten alle facetten in beeld die een rol spelen bij het realiseren van de visie. Dit leidde tot een aanscherping van de visie en tot een helder beeld van mogelijke vervolgstappen om de opleidingspraktijk te optimaliseren. In vervolgsessies met andere actoren (bestuur, opleiders, studenten) worden met behulp van het Kijkkader de visie en de leerroutes verder geëxpliciteerd.

“Ik vind het een verfrissende manier van kijken naar Samen Opleiden. De kern komt in beeld, je ziet wat werkt, en vervolgstappen worden geconcretiseerd.” — Femke Gerritsen (opleidingsfunctionaris Bonhoeffer College, AOSON)

3 De ontwikkeling van het Kijkkader

Twee publicaties met voorbeeldpraktijken

In opleidingsscholen worden inspirerende onderwijs-leerarrangementen ontwikkeld. In 2016 nam de Werkgroep Good Practices het initiatief om pareltjes van praktijken van Samen Opleiden te inventariseren. Die parels vormen een inspiratiebron, spiegel en aanjager voor de dialoog over en de ontwikkeling van het Samen Opleiden.

De werkgroep Good Practices zette landelijk de vraag uit naar praktijkvoorbeelden. Uit de vele reacties selecteerde de werkgroep een aantal voorbeelden voor publicatie in de bundel *Samen leraren opleiden. Parels uit de praktijk* (goo.gl/ppjsyP). Selectiecriteria waren:

- School en instituut hebben het onderwijsleerarrangement gezamenlijk ontwikkeld.
- Het betreft een onderwijsleerarrangement voor groepsbijeenkomsten.
- Er ontstaat betekenis door praktijk en theorie met elkaar te verbinden.

Naar aanleiding van het succes van deze publicatie werd besloten om nog een bundel met good practices samen te stellen. Dit leidde in 2017 tot de tweede publicatie getiteld *Samen leraren opleiden. Parels uit de praktijk II* (goo.gl/w9XFEa).

“Met het kijkkader kan een bestaande of potentiële praktijk van Samen Opleiden onder de loep worden genomen. Doordat het getest is door mensen uit de praktijk, weten we dat het door opleiders als herkenbaar en betekenisvol wordt gezien.” — Frank Crasborn (lector Fontys Lerarenopleiding Sittard)

Inductieve ontwikkelstappen

Het Kijkkader is in een tijdsbestek van een jaar via een inductieve aanpak, dus van onderop, tot stand gekomen. Dit gebeurde in zes stappen:

1. Drie lectoren voerden een eerste analyse uit van de gepubliceerde good practices. Onafhankelijk van elkaar identificeerden zij in elke beschrijving kenmerkende elementen. Vervolgens benoemden zij in twee sessies op basis van consensus een aantal gemeenschappelijke kernelementen van de good practices. Dit resulteerde in een eerste ontwerp van het Kijkkader.
2. Tijdens de landelijke conferentie van het Steunpunt Opleidingsscholen (mei 2017) is het ontwerp voorgelegd aan de school- en instituutopleiders die een bijdrage hadden geleverd aan de eerste publicatie (2016). Hun feedback leidde tot de tweede versie van het Kijkkader.
3. Met die versie van het Kijkkader namen de drie lectoren, samen met een groep (school)opleiders, in augustus 2017 ook de good practices uit de tweede publicatie (2017) onder de loep. Op basis daarvan is het Kijkkader verder aangescherpt en genuanceerd in de derde versie.
4. In november 2017 is het Kijkkader, tijdens de VELON studiedag, ter validering voorgelegd aan een nieuwe groep school- en instituutopleiders. Deze groep doorgrondde de opzet en de formulering van het Kijkkader snel en beoordeelde het Kijkkader als zeer bruikbaar voor de analyse en vormgeving van en dialoog over opleidingspraktijken.
5. Om te testen welke functie of betekenis het Kijkkader kan hebben in de praktijk is er in de maanden daarna een aantal pilots uitgevoerd.
6. Op het VELON congres 2018 zijn het Kijkkader én de eerste gebruikerservaringen gepresenteerd.

“Fijn instrument, richt zich op en verbindt alle belangrijke facetten en is op verschillende niveaus inzetbaar, bijvoorbeeld leerwerktaak student, invulling themadagen, werkplekcurriculum. Mooie manier om samen inhouden te ontwikkelen en te evalueren.” — Joke Uiterwijk Winkel (schoolopleider Bonhoeffer College, AOSON)

4 De onderbouwing van het Kijkkader

“De dialoog, die door inzet van het Kijkkader ontstaat, zorgt voor een meer gezamenlijk onderzoeken en onderbouwen van te maken keuzes bij het ontwerpen van leerarrangementen, met daarbij een focus op de verbinding en congruentie van de verschillende ijkpunten.” — Patrick Hoogendoorn (onderzoekscoördinator AOSON, Twents Carmel College)

Samen Opleiden leidt tot betere leraren

Onder de noemer ‘Opleidingsschool’ geven samenwerkingsverbanden van scholen en lerarenopleidingen sinds de eeuwwisseling het Samen Opleiden vorm en inhoud. De waarde van het Samen Opleiden wordt langzamerhand feitelijk zichtbaar en maakt duidelijk dat er in opleidingscholen kwalitatief hoogwaardige leraren worden opgeleid. Onderzoek¹ laat zien dat het effect van Samen Opleiden voorkomt dat leraren vroegtijdig het beroep verlaten, dat startende leraren betere klassenmanagementvaardigheden hebben, doeltreffend zijn op didactische vlak en als leraar meer zelfvertrouwen hebben. Ook scoren leraren die in opleidingscholen zijn opgeleid hoger dan leraren die dat niet zijn, op betrokkenheid van de leerlingen bij de les, toepassen van instructiestrategieën en didactische vaardigheden.

Het model: de driehoek

Zoals in het vorige hoofdstuk naar voren kwam, is het Kijkkader op een inductieve manier tot stand gekomen. De basis is de driehoek praktijk - theorie - persoon. De driehoek wordt ook wel ‘de triade’ genoemd². Deze triade bestaat uit drie elementen.

- **Praktijk:** de directe omgeving waarin de aanstaande leraar werkzaam is, zoals de eigen klas of groep, het type school en de omgeving van de school.
- **Theorie:** de kennis die past binnen het domein ‘leren en onderwijzen’, zoals theorie over motivatie, over leerprincipes, over basisbehoeften van leerlingen of over vakdidactiek. Onder theorie vallen zowel de gestolde kennis in boeken en publicaties, als de praktijkkennis van studenten, leraren en lerarenopleiders.
- **Persoon:** de individuele leraar en zijn leer- en ontwikkelvragen, zijn eigenheid die is voortgekomen uit zijn individuele ontwikkeling en achtergrond.

De ijkpunten

De negen ijkpunten rondom de driehoek vertonen veel overeenkomsten met het spinnenwebmodel voor curriculumontwikkeling³. Zo worden in dat model vragen gesteld als ‘Waartoe wordt geleerd?’, ‘Hoe wordt geleerd?’, ‘Waarmee wordt geleerd?’ en ‘Met wie wordt geleerd?’. Deze overeenkomsten maken duidelijk dat het Kijkkader een robuust instrument is waarmee we praktijken van Samen Opleiden kunnen analyseren en ontwerpen.

1. Helms-Lorenz, M., Grift, W., van de, Canrinus, E., Maulana, R., & Veen, K. van (2018). Evaluation of the behavioral and affective outcomes of novice teachers working in professional development schools versus non-professional development schools. *Studies in Educational Evaluation*, 56, 8–20.
2. Swet, J. van & Huijgevoort, H. van (2012). De triade en de reflectief onderzoekende houding in de Master (S)EN. In Swet, J. van & Bakx, A. (red.) *Praktijkgericht onderzoek in de lerarenopleidingen: inspireren en samen kennis delen*. Eindhoven: Fontys OSO, pag. 21-26.
3. Akker, J. van den (2003). Curriculum perspectives: An introduction. In J. van den Akker, W. Kuiper, & U. Hameyer (Red.), *Curriculum landscapes and trends* (pp. 1–10). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.

Werken met het Kijkkader

Zoals in hoofdstuk 4 wordt beschreven, heeft het Kijkkader veel gebruiksmogelijkheden. Uit de eerste gebruikerservaringen blijkt dat het Kijkkader een onderzoekende houding en de dialoog over Samen Opleiden stimuleert. Onderzoek naar effectieve manieren van leren en professionaliseren van leraren⁴ laat zien dat actief leren en onderzoekend leren, zelf en samen met collega’s, daarbij essentieel zijn. Collegiale samenwerking, open discussies over de gevestigde routines, ruimte voor professionele autonomie en mogelijkheden voor collegiale feedback prikkelen het onderzoekend vermogen van deelnemers⁵ en bevorderen hun professionele ontwikkeling⁶. Het Kijkkader is een praktisch hulpmiddel om vanuit een onderzoekend perspectief de dialoog over praktijken van Samen Opleiden te verdiepen en verder te ontwikkelen.

4. Veen, K., van, Zwart, R., Meirink, J., & Verloop, N. (2010). *Professionele ontwikkeling van leraren* (No. Grant no. 441-080353). Leiden: ICLON / Expertisecentrum Leren van Docenten.
5. Bruggink, M., & Harinck, F. (2012). De onderzoekende houding van leraren: wat wordt daaronder verstaan? *VELON Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 33(3), 46–53.
6. Bergen, T., & Veen, K. van. (2004). Het leren van leraren in een context van onderwijsvernieuwingen: waarom is het zo moeilijk? *VELON Tijdschrift voor Lerarenopleiders*, 25(4), 29–39.

Platform Samen Opleiden & Professionaliseren

Binnen het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren bundelen schoolbesturen, scholen en lerarenopleidingen hun krachten om samen een duurzame inrichting van opleiding én professionalisering voor leraren te realiseren. Het platform zet zich in voor versterking van de samenwerking tussen besturen, scholen en lerarenopleidingen in het primair en voortgezet onderwijs rond dit thema.

Meer informatie

Voor al uw vragen over samen opleiden en professionaliseren kunt u terecht bij:

PO-Raad Projectleider

Gea Spaans

platformsamenopleiden@poraad.nl • 030 – 31 00 933

VO-raad Projectleider

Nienke Wirtz

platformsamenopleiden@vo-raad.nl • 030 – 232 48 00

Colofon

Auteurs: Frank Crasborn, Régie Driessen, Aly Jellema, Bob Koster, Hans van der Linden, Mariëlle Theunissen en Wilma Weekenstroo / Eindredactie: Elise Schouten Tekstbureau / Vormgeving: BUREAUBAS / Fotografie: Ewouter Blokland, Ewouter.com / Druk: Arnoud Franke, Drukproef / Datum: Mei 2018

www.platformsamenopleiden.nl

Het Platform Samen Opleiden & Professionaliseren is een initiatief van de PO-Raad, VO-raad en de lerarenopleidingen.